

УДК 343.9:343.85:28

ЗАПОБІГАННЯ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ІСЛАМСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Черніков Д.Ю.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розкрито поняття тероризму, наведено їх класифікацію. Виокремлено із світового тероризму в окрему групу ісламський тероризм в Європі. З'ясована природа даного виду тероризму, її причини та умови, кримінальна мотивація замовників, організаторів та виконавців. Критично оцінено здійснювані, на сьогоднішній день, заходи боротьби та запобігання ісламському тероризму в Європі. Наведено власну систему заходів запобігання ісламському тероризму в Європі.

Ключові слова: тероризм, кримінальна мотивація, запобігання, ісламський тероризм в Європі.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті особливо звучання набула тема тероризму як одного з найнебезпечніших і важкопрогнозованих глобальних викликів суспільству. Останнім часом тероризм стає дедалі кривавішим, жорстокішим, більш цинічним та різноманітнішим. Постійно зростає кількість держав, які відчували на собі жахливі наслідки терористичних актів. Доволі довго тероризм розглядали лише як проблему внутрішньої безпеки кожної окремої країни, проте його міжнародні масштаби переконливо довели обмеженість такого підходу. На сьогодні тероризм є складною науковою проблемою, розв'язання якої потребує застосування системно комплексного міжгалузевого підходу. Закордонні й вітчизняні філософи, політологи, історики, державознавці, юристи досліджують і систематизують сучасний тероризм за різними ознаками, пропонуючи специфічні критерії класифікації та визначаючи характерні риси, що, природно, відображає багатовимірність і складність цього явища. Аналіз наукових робіт і нормативно-правової бази з порушеної проблематики засвідчив, що дотепер не вироблено загально визнаної наукової теорії тероризму і політичного насильства, не знайдено чіткого, єдиного та загально визнаного визначення міжнародного тероризму. А з огляду на те, що тероризм еволюціонує, глобалізується, трансформується і набуває транснаціональних рис необхідно розробити ефективні заходи запобігання йому.

Аналіз останніх досліджень. Помітний внесок у розробку проблематики тероризму та різноманітних аспектів антитерористичної діяльності внесли такі вітчизняні та закордонні автори, як В. Антипенко, Дж. Баллок, Ю. Джин, Е. Дюжиков, Л. Елбакідзе, Ю. Латов, Б. Ломборг, Ф. Пурпура, Д. Рязанов, Т. Сендлер, Ю. Сплетухоу, Г. Хаддоу, А. Юхно та ін.

Мета. З'ясування природу сучасного тероризму, проаналізувати методи запобігання ісламського тероризму.

Рівень терористичної загрози у світі нині досить високий. Від неї потерпають як країни, де тривають збройні конфлікти (передусім на Близькому Сході та в Африці), так і країни Заходу, що до останнього часу вважалися цілком безпечними з огляду на розвинену систему правоохоронних органів і спецслужб. Протидіяти цій загрозі стає дедалі важче. Міжнародний тероризм – це явище, що не має географічних кордонів і не лише становить небезпеку для окремих

країн, а й ставить під сумнів стійкість міжнародного правопорядку та спроможність протистояти викликам з боку міжнародних терористичних організацій і квазідержавних утворень, які претендують на самостійну роль у системі міжнародних відносин.

Невпинно розширюється географія тероризму: у 2013 р. терористичних атак зазнали 88 країн, у 2014 р. (найгіршому у цьому сенсі) – теракти сталися вже у 95 країнах світу, а у 2015 р. – у 94.

Збільшується кількість жертв терористичних актів. За даними Глобального індексу тероризму, у світі за період з 2000 р. до 2015 р. внаслідок вчинення понад 70 тис. терористичних актів загинуло понад 170 тис. осіб. При цьому майже щороку спостерігається тенденція до збільшення цих показників: у 2000 р. у терактах загинуло 3329 осіб, а в 2014 р. – уже 32658 осіб (у 2015 р. – 29376 осіб [1]).

Сучасний тероризм, тобто тероризм останнього десятиріччя ХХ століття і початку ХХІ століття, асоціюється насамперед з ісламськими фундаменталістами, яких підтримують радикальні режими Близького Сходу.

Визначити тероризм можна як політику залякування, пригнічення супротивника силовими засобами. Існує три основних види тероризму: політичний, релігійний та кримінальний. Необхідно дати невеликий юридичний коментар щодо класифікації терористичних актів. До них належить:

- напад на державні або промислові об'єкти, які призводять до матеріальних збитків, а також є ефективним засобом залякування та демонстрації сили;

- захоплення державних установ або посольств (супроводжується захопленням заручників, що викликає серйозний громадський резонанс);

- захоплення літаків або інших транспортних засобів (політична мотивація – звільнення з тюрми товаришів по партії; кримінальна мотивація – вимога викупу);

- насильницькі дії проти особистості жертви (для залякування або в пропагандистських цілях);

- викрадення (з метою політичного шантажу для досягнення певних політичних поступок або звільнення в'язнів; форма самофінансування);

- політичні вбивства (це один із найбільш радикальних засобів ведення терористичної боротьби; вбивства, в розумінні терористів, повинні звільнити народ від тиранів);

- вибухи або масові вбивства (розраховані на психологічний ефект, страх та невпевненість людей).

Сучасний ісламський тероризм можна віднести до політичного та ідеологічного. Головною причиною його існування є зовнішня політика західних держав, а саме втручання у внутрішні справи країн ісламського світу.

Деякі науковці дане явище розуміють як один із елементів протистояння різних культур. Так, на думку В. Кутирьова, особливість нинішньої ситуації полягає в протистоянні тією чи іншою мірою “восьми цивілізацій” західній, і не по лінії взаємної боротьби культурних традицій і їх ядра, релігій, наприклад католицького християнства та ісламу, конфуціанства і православ'я, а протистояння всіх культур пануванню соціотехно економізму, що фактично вихолощує будь-яку віру в будь-якого бога [2].

Це ж відзначає і С. Хантінгтон: “Важливо усвідомити, що втручання Заходу в справи інших цивілізацій є, ймовірно, єдиним, найбільш небезпечним джерелом нестабільності і потенційного глобального конфлікту в поліцивілізаційному світі” [3].

На думку С. Хоффмана, міжнародний тероризм виявився можливим завдяки широкому набору засобів комунікації. Базою для ісламського тероризму, наприклад, слугує не тільки рух на підтримку палестинської боротьби і проти силової американської присутності. Його підживлює також опір “несправедливій економічній глобалізації” і західній культурі, в якій вбачається загроза для місцевих релігій і культур [4].

Ісламський тероризм в Європі є лише однією складовою світового тероризму, тому заходи запобігання слід розробляти для ісламського тероризму власні.

У зв'язку з тим, що причинами ісламського тероризму є зовнішня політика урядів європейських держав та США в мусульманських державах, замовниками та організаторами (ініціаторами) даних терористичних актів є державні діячі, керівники різних фундаменталістських організацій мусульманської належності. Тобто ісламський тероризм в Європі має саме експортний характер. Виконавцями терористичних актів є також особи не європейських національностей.

За таких обставин вплинути на причини та умови виникнення, розвитку, реалізації кримінальної мотивації замовників, організаторів неможливо.

Глобалізація, розмивання кордонів держав, ліквідація язикових бар'єрів, комп'ютеризація суспільних відносин, легкість і швидкість передачі та шифровки інформації, її доступність та масивність, гуманізація та абстрактна універсальність прав людини дозволяють, майже, без перешкод вчинити будь-якій особі терористичний акт з великою кількістю жертв. Наприклад, спрямувати автомобіль (вантажівку) у натовп людей, застосувати зброю в місцях скупчення людей, з підручних засобів створити вибуховий пристрій по інструкції з інтернету. Тобто виконавця, навіть, не потрібно матеріально забезпечувати чи навчати.

Отже, для реалізації терористичного акту необхідно лише кримінальна мотивація виконавця. Спонуканням до вчинення терористичного акту є, як правило, погроза завданням шкоди здоров'ю або завданням смерті сім'ї виконавця, ідеологічні

погляди або матеріальна винагорода (у випадках поганої підготовки до терористичного акту), бо виконавці, якщо не смертники, то з великою ймовірністю будуть застрелені при затриманні.

За даних умов усі заходи спрямовані на збільшення фінансування програми боротьби з тероризмом, покращення координації правоохоронних органів та інших державних структур різних країн між собою, підвищення охорони можливих об'єктів нападу суттєво не вплинуть на зменшення терористичних актів. Динаміка терористичних актів виключно залежить від сукупної волі усіх можливих замовників, а їх злочинна мотивація формується в залежності від інтенсивності втручання “Заходу” у внутрішні справи мусульманських держав.

В ідеальному випадку для ліквідації такого явища як ісламський тероризм в Європі необхідно позбутися причин виникнення кримінальної мотивації у замовників. В іншому випадку в рамках внутрішньої політики європейських держав можливо лише зменшити кількість терористичних актів.

Я пропоную наступні заходи:

1. Обмежити приплив нових емігрантів: встановити квоти з пріоритетністю тих, хто в'їжджає разом з сім'ями.

2. Ввести обов'язкове працевлаштування для емігрантів чоловічої статі.

3. Створити реєстри емігрантів (переселенців) з обов'язковою інформацією щодо постійного місця проживання з обов'язком повідомляти спеціальні служби у разі зміни постійного місця проживання.

4. Право на постійне місце проживання емігрантам (переселенцям) надавати винятково за умови обов'язкового проживання на певній території країни протягом певного строку (чим більше тим краще), у разі порушення якого встановити відповідальність різних видів з наступним примусовим видворенням.

Зменшення притоку нових емігрантів (переселенців) та їх прикріплення до різних територіально-адміністративних одиниць з одночасним проведенням різного роду асиміляційних програм дозволить набагато швидше здійснити уніфікацію суспільства. В ідеальному випадку слід усунути їх національну ідентичність. Тобто реалізувавши зазначені заходи ми ліквідуємо умови зародження кримінальної мотивації.

Знаходження сімей в країнах Європи мінімізує тиск на виконавців через їх сім'ї, а також може бути запобіжним заходом у разі вчинення їхніми родичами злочину.

5. Після вчинення терористичного акту слід: 1) близьких родичів виконавця зобов'язати відшкодувати шкоду як державі так і родичам потерпілих; 2) проводити розвідку з метою виявлення співучасників, організаторів, найавторитетніших членів (старшин) мусульманської общини (з якої є вихідцями співучасниками) та здійснювати через спеціальні операції їх доставку до відповідної європейської держави; 3) ввести смертну кару за вчинення терористичного акту, бо в європейських в'язницях набагато кращі умови життя ніж в деяких мусульманських країнах.

Головна мета зазначених вище заходів є збільшення “ціни” вчинення кожного терористичного акту. Тобто негативні наслідки для оточення

та мусульманської общини виконавців повинні бути настільки суттєвими, щоб з їх сторони здійснювався ефективний запобіжний вплив.

Підсумовуючи, можна сказати, що вплинути на формування, розвиток та реалізацію кримінальної мотивації замовників терористичних актів заходами внутрішньої політики не можливо.

В межах внутрішньої політики можна лише зменшити кількість ймовірних терористичних

актів, реалізувавши вищезазначені заходи. Але при цьому слід розуміти, що після здійснення деяких запобіжних заходів кількість та жорстокість терористичних актів може зрости. Тому слід співвідносити кількість потерпілих, завдану матеріальну шкоду та шкоду національним інтересам й гідності європейському суспільству з потенційною шкодою (актами помсти), що буде завдана терористами в якості відплати.

Список літератури:

1. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / [Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є.]; за заг. ред. О.О. Резнікової. – К.: НІСД, 2017. – 60 с.
2. Кутырев В. Международный терроризм и глобальный порядок. URL: <http://www.moskvam.ru>.
3. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М., 2003. – С. 514.
4. Хоффман С. Столкновение глобализаций: Как сделать мир более пригодным для жизни. Новая парадигма? URL: <http://www.imperativ.net/imp11/hoffman.html>.

Черников Д.Ю.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ПРЕСТУПНОСТИ ИСЛАМСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

Аннотация

В статье раскрыто понятие терроризма, приведена их классификация. Выделены из мирового терроризма в отдельную группу исламский терроризм в Европе. Выяснена природа данного вида терроризма, ее причины и условия, уголовная мотивация заказчиков, организаторов и исполнителей. Критически оценены осуществляемые на сегодняшний день, меры борьбы и предотвращения исламскому терроризму в Европе. Приведена собственная система мер предупреждения исламскому терроризму в Европе.

Ключевые слова: терроризм, уголовная мотивация, предотвращения, исламский терроризм в Европе.

Chernikov D.Y.

Yaroslav Mudryi National Law University

PREVENTION OF TERRORIST CRIMINAL ISLAMIC ORIGIN

Summary

The article describes the concept of terrorism, describes their classification. Isolated from world terrorism into a separate group of Islamic terrorism in Europe. The nature of this type of terrorism, its causes and conditions, criminal motivation of customers, organizers and performers are determined. Critically assessed measures to combat and prevent Islamic terrorism in Europe today. There is a system of measures to prevent Islamic terrorism in Europe.

Keywords: terrorism, criminal motivation, prevention, Islamic terrorism in Europe.